

ФАКУЛТЕТЪТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ – РЕТРОСПЕКЦИИ, ПРЕДПОСТАВКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ст. Попова

Key words: Факултет по обществено здравеопазване, ASPHER, обучение

“Медицинските грижи са жизнено важни за всеки от нас инцидентно, а общественото здравеопазване – за всички нас постоянно”
S. E. Коор

Драматичните промени от 90-те години на миналия век имат много изменения. Те разтърсиха целия политически, социален и икономически живот на нашето общество; извикаха към живот нови явления, съответни структури.

Факултет по Обществено здравеопазване към МУ-Варна е една от тези структури, чието изграждане и развитие, съотв. развитието на програми и обучение в професионално направление “Обществено здравеопазване”, има своята солидна обосновка както в националния контекст, така и в най-модерните тенденции на европейската здравна политика.

Национален контекст:

◆ Влошаващо се здравно състояние на българското население, изискващо комплексен подход за решаване на проблема;

◆ Ангажиране на общественото съзнание изцяло с болестта и лечението и липса на култивирана грижа за здравето сред българското население;

◆ Ново здравно законодателство (Национална здравна стратегия и национални програми насочени към специфични проблеми на общественото здраве), превърнали се в основа за развитие на общественото здравеопазване у нас;

The preconditions for the establishment of the Faculty of Public Health (FPH) at the Medical University of Varna have been retrospectively analyzed. They could be related to both - the national healthcare context and the international trends. A foundation of the Faculty development has been: the qualified and well trained teaching staff; the designed programmes and the modern equipment (an outcome of the numerous international projects of the FPH). The Faculty of Public Health provides education and training in the following specialties: Health Care Management (on a Bachelor and Master level); Master in Public Health; Nursing Care Management (on a Bachelor and Master level); Bachelor in Nursing and Bachelor in Midwifery. Since its establishment in 2001, the Faculty has had 2058 graduates from the different specialties, 17 PhD dissertations - successfully defended, and 11 teaching staff habilitation promotions. For the ten years of the FPH existence, a supportive environment has been established. Along with other healthcare organizations and institutions, the faculty has played major role in placing public health problems high at the political and scientific agenda.

◆ Недостиг на добре обучени кадри по обществено здравеопазване (ОЗ);

◆ Обучение по дисциплини на общественото здравеопазване включено само в програмите на специалистите по медицина;

◆ Належаща потребност от обучение на квалифицирани и адекватно подготвени професионалисти по ОЗ, отво-

рено за специалисти с различна базисна подготовка - специално парамедицински и немедицински специалисти, съответно структури, провеждащи обучението.

Като страна подготвяща се за присъединяване към европейската общност за България беше от изключителна важност професионализацията в областта на ОЗ да отговори на международните стандарти и институциите/факултетите подготвящи специалисти по обществено здравеопазване да се включат в Европейската мрежа на училища по ОЗ.

Тенденции на европейската здравна политика:

Анализът на СЗО за хода на реформите в европейските здравеопазни системи показва, че те стават все по-сложни, скъпи и неефективни, нараства обществената неудовлетвореност от здравните грижи. Това наложи изместване на фокуса в следните направления:

- ◆ Търсене на най-ефективни начини за организиране, финансиране и предоставяне на медицинска помощ, включително ефективен мениджмънт на здравните заведения;

- ◆ Акцент върху здравните потребности и в частност редуциране потреблението на здравни услуги чрез подобряване на здравето на населението (развитие на промоция и профилактика);

Възможността да се търси баланс в здравеопазната система се крие в развитието на Общественото здравеопазване, дефинирано от S. Winslow, 1923г. като "изкуство и наука за превенция на болестите, промоция на здравето и удължаване на живота чрез организиране усилията на обществото".

СЗО като отчита потребностите от професионализация в областта на ОЗ, необходимостта от въвеждане на единни европейски стандарти в подготовката на специалисти по ОЗ и факта, че Източно-европейските страни силно изостават в този процес, предприе конкретни мерки:

1. През м. Октомври 2000г. в Архус, Дания се проведе Конференция на Асоциацията на училищата по обществено здравеопазване в Европейския регион (ASPHER) посветена на професионализацията в областта на ОЗ, на която беше представена една нова стратегия на Европейското бюро на СЗО, почиваща на анализа на хода на реформите в европейските здравеопазни системи:

- ◆ Пренасочване на фокуса от въпросите свързани с организацията и предоставянето на медицински услуги към опазване на здравето, здравни потребности, целево-ориентирани решения и програми.

2. Предвид силното изоставане на Източноевропейските страни в тази област Европейското бюро на Световната здравна организация (СЗО), ASPHER, и Институтът „Отворено общество“ (OSI) предложиха програма "Развитие на качеството на обучението по ОЗ в Централно и Източно-европейските страни". Целта е в рамките на тази програма да се подпомогне изграждането и развитието на училища, факултети и програми по ОЗ, както и тяхната акредитация. Предоставена беше финансова и методична помощ в две насоки:

- ◆ Развитие на образователни програми;

- ◆ Изработване и прилагане на стандарти за оценка на качеството на обучението и акредитирането на структурите и програмите.

- ◆ Медицинският университет – Варна (МУ-Варна) имаше уникалния шанс първи и единствен в страната да спечели конкурса и да участва в тази програма през периода 2001-2004г.

3. Програма за Европейска Магистърска степен по Обществено здравеопазване разработена от Европейското бюро на СЗО и ASPHER.

Подготовката и основаването на ФОЗ беше продължителен и труден процес, в който МУ-Варна беше партньор на

водещи международни институти и организации в областта на ОЗ:

1. JEP 3604 *“Дисциплини по обществено здравеопазване в България - подпомагане на университетското образование и квалификация на специалистите”* (1993-1995.)

2. JEN 3604 *“Дисциплини по обществено здравеопазване в България - разпространение и поддържане на резултатите от успешния JEP 3604”* (1996 -1997г.)

Партньори: Институтът по Обществено здраве към Университета в Кеймбридж, Великобритания; Еразъм университет, Холандия; Университет Единбург, Великобритания; Баски Университет Билбао, Испания.

Резултати от проектите:

◆ Усъвършенствани програми и методи на обучение;

◆ Обучени 120 специалисти в четири летни курса; три магистърски степени по епидемиология и обществено здраве; три дългосрочни и 9 средно и краткосрочни специализации. Осигурена е компютърна техника и др. учебни средства, издадени са учебни материали.

3. JEP0961695 *Преструктуриране на университетското обучение по здравен мениджмънт* (1996-1998г.)

Партньори: Факултетът по здравни науки, Маастрихтски Университет, Холандия; Университет в Манчестър; Хугескул Амстердам, Холандия.

Основни резултати:

1. Разработени учебни планове и програми за специалност Здравен мениджмънт за МУ - Варна (ниво бакалаври и магистри);

2. Обучение на главния екип от преподаватели;

3. Специализации по проблемно базирано обучение;

4. Изработен богат набор от учебни материали;

5. Следдипломно обучение - 6 души придобиват магистърска степен по обществено здравеопазване в Маастрихт.

4. *Семинари по болничен мениджмънт* (1996-1997г.)

Партньори: Швейцарската болнична асоциация от името на швейцарското конфедерално министерство на външните работи.

Основни резултати:

1. Повишена квалификация и развитие на екипи.

2. Усвояване на мениджърски умения.

3. Разработени учебни материали.

4. Инициране създаването на *Българската болнична асоциация* (1996г.).

5. *Българо-Испански проект «Обучение на ръководен управленски персонал в здравеопазването»* 1996-1998.

Целта на проекта е подготовката на управленския персонал на трите нива на управление - национално, регионално и институционално за извършване на здравната реформа у нас. Обучени над 120 души. Издадени три учебника по проекта.

6. *Изследователски проект “Хранене и Инсулти Варна”*, 1999-2001г.

Партньори: Факултет по обществено здраве и първични здравни грижи към Университета в Кембридж, Великобритания. Финансиран с грант No 058353 от Wellcome Trust, Лондон, Великобритания

Основни резултати:

1. За първи път в България и Централна и Източна Европа е създаден едногодишен регистър на мозъчни инсулти и оценена реалната заболяемост сред градска и селска популация. За първи път в България е измерена количествено консумацията на сол по методика международно призната за “златен стандарт”.

7. *“Университетско обучение по обща медицина” на програмата PHARE, EU, 1996-1997*

Партньори: British Council

Основни дейности:

1. Подготовка на преподаватели по обща медицина на регионално ниво.

2. Създаване на структура и програми за университетско и следдипломно обучение на специалисти по обща медицина.

Участието в тези и други проекти позволи изграждането на институционален капацитет – добре обучен преподавателски екип - над 35 преподаватели вече бяха преминали многократни курсове и индивидуално обучение във водещи университети в Европа.

Университетски специалности и програми по общественото здравеопазване в МУ-Варна като предпоставка за създаване на ФОЗ:

През 1993г. стартира специалността „Здравен мениджмънт“, а през 1998г. беше създадена и Катедра по здравен мениджмънт. През 1997г. започна обучение и специализация по „Обща медицина“.

Постановление № 160/20.06.2001 на МС за откриване на основни звена в структурата на МУ-Варна юридически узакони и институционализира вече осъществявани дейности от катедрите по Здравен мениджмънт, Социална медицина, Обща медицина и Хигиена и екология. Този документ беше едно далновидно и навременно решение на Правителството в отговор на предизвикателствата на реформиращата се здравна система в България.

Защо мястото на Факултет по ОЗ е в Медицинските университети:

1. *Световният опит* показва богата палитра от образователни схеми по ОЗ. В Европа има 8 типа училища по ОЗ. Като се отчитат предимствата и недостатъците на всеки един от тях като най-добра форма се препоръчва модел на относително самостоятелна структура (училище или факултет) в рамките на Медицинските университети, които със специфичната си атмосфера са най-подходящата сре-

да за обучение на различни свързани със здравето специалисти.

2. *Медицинският университет Варна* има изградени международни контакти и дългогодишно сътрудничество с водещи институти по ОЗ в Европа и САЩ.

3. Местоположението на ФОЗ в *гр. Варна* създава възможност за партньорство и международно сътрудничество в областта на общественото здравеопазване (Варна е член на асоциацията на Черноморските общини, а Варненска област е член на Мрежата на СЗО “Региони за здраве”).

Мисията на ФОЗ е да отговори на предизвикателствата и проблемите на общественото здраве като съдейства за повишаване на професионализацията по общественото здравеопазване чрез обучение, изследователска и консултантска дейност.

Цел на обучението в професионално направление “Обществено здраве” е придобиване на мултидисциплинарни знания, умения и компетенции необходими за практическа и изследователска работа насочена към осигуряване, съхраняване и подобряване на здравето на отделни групи от населението и на обществото като цяло, и подобряване управлението на здравеопазната система.

Понастоящем във ФОЗ на МУ-Варна се провежда обучение по следните специалности:

Здравен мениджмънт с ОКС „Бакалавър“ и „Магистър“

Обществено здравеопазване с ОКС „Магистър“

Управление на здравните грижи с ОКС „Бакалавър“ и „Магистър“

Медицинска сестра с ОКС „Бакалавър“

Акушерка с ОКС „Бакалавър“

От създаването на ФОЗ за периода 2001-2011г. са дипломирани 2 058 студенти. Дипломантите на ФОЗ заемат лидерски позиции у нас, продължават обуче-

нието си в елитни магистърски програми в Маастрихт, Ротердам, Лондон и Израел; успешно се реализират в чужбина.

Изграждането на подкрепяща среда е жизнено важно за една нова структура. С тази цел ФОЗ сключи договори за сътрудничество с 22 училища по ОЗ в Европа, което се изразява в обмен на преподаватели и студенти, съвместна научно-изследователска дейност. Създадени са добри връзки с институции имащи отношение към ОЗ на различни нива. ФОЗ се превръща в средище и мост между изследователи, практикуващи и политици, като целта е да се постигне по-добро разбиране на местните, национални и глобални изследователски, образователни и управленчески политики. Заедно с други организации и институти ФОЗ е иницираща сила проблемите на общественото здравеопазване да заемат заслужено място в политиките и научните изследвания.

Постигнати ли са основните очаквания към ФОЗ? За изминалите 10 години е:

- ◆ Създаден експертен център за обучение и изследвания;

- ◆ Изградена мрежа за сътрудничество с местни, национални и международни институции, свързани с общественото здраве;

- ◆ Постигната стабилна позиция сред Европейските училища по обществено здраве.

Направеният анализ на развитието и постиженията на ФОЗ дава основание да се постави и въпроса: „Наред с повишаване професионализацията в общественото здраве и натрупаните доказателства в неговата теория, как разкриването на 4 ФОЗ в страната промени здравеопазната практика, изразяваща се в подобряване на здравето и управлението на здравните заведения?” Отговорът на този въпрос е сложен и изисква обединяване усилията на факултетите по ОЗ в страната към задълбочени изследвания в тази насока.

Библиография:

1. *The Future of Public Health, National Academy Press. Washington, 1988.*
2. *XXII Annual Conference, Aarhus 2000, www.aspher.org/index.php?site=aspher_annual_conference*
3. www.aspher.org

Адрес за кореспонденция:

Доц. Стоянка Попова
Медицински университет – Варна
Ул. “М. Дринов” 55
9002 Варна
Тел. 0889713949
E-mail: popova@mu-varna.bg